ಮೋಹನ ಗ. ಹೆಗಡೆ*

೧೯ನೇ ಶತಮಾನದ ಮೈಸೂರು ಜಿಲ್ಲಾ ಕನ್ನಡ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮ ಇತಿಹಾಸ

೧೯ನೇ ಶತಮಾನ ಭಾರತೇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವದ ಕಾಲ. ಹೊಸ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಾರಂಭಿಕ ಕಾಲ, ಕನ್ನಡ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಉಗಮವಾದುದ್ದು. ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬಂಡಾಯದ ಪೀಠಿಕೆ ಹಾಕಿದ್ದು ಅನೇಕ ಪುಣ್ಯ ಪುರುಷರು ಹುಟ್ಟಿದ್ದು, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೀರರ ಜನನವಾದದ್ದು, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬೇಕು, "ಅದು ಮಾನವ ವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ತುಂಬಾ ಅಗತ್ಯವಾದುದು" ಎಂಬ ಕಟ್ಟೆಚ್ಚರ ತಂದ ಕಾಲ.

ಈ ಎಲ್ಲ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿಯಲು ಪತ್ರಿಕೆ ತುಂಬಾ ಮಹತ್ವದ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿದೆ. ವಿಶ್ವದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷಾವಧಿ ವರುಷ ಏನೂ ಅಲ್ಲ. ಆದರೆ ಪತ್ರಿಕೆಯ ನೂರಾರು ವರ್ಷ ಮಹತ್ವದ ಕಾಲ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಆರಂಭವಾದ ಮೊದಲ ಭಾಷಾ ಪತ್ರಿಕೆ ರಾಜಾರಾಮ ಮೋಹನರಾಯರ 'ಸಂವಾದ ಕೌಮುದಿ.[1]

ಬಾಸಲ್ ಮಿಶನ್ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಜರ್ಮನಿಯಿಂದ ಮಂಗಳೂರಿಗೆ ಬಂದ ಡಾ|| ಹೆರ್ಮನ್ ಮೋಗ್ಲಿಂಗ್, ಕನ್ನಡ ಕಲಿತು ೧೮೪೩ ಜುಲೈ ೧ರಂದು 'ಮಂಗಳೂರ ಸಮಾಚಾರ' ವಾರ್ಷಿಕ ಸುದ್ದಿ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸುವ ಮೂಲಕ ಕನ್ನಡ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮದ ಬ್ರಹ್ಮನೆನಿಸಿದ.[2] ಪತ್ರಿಕೆ ಎಂದರೇನು ? ಎಂದು ತಿಳಿಸಿ, ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಪ್ರಪಂಚದ ಜಾಗೃತಿ ಮೂಡಿಸಿದ ಮಹಾಶಯ. ೧೮೪೯ರಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ಖೀರೂ ಶೇಷ ಹೊರಡಿಸಿದ 'ಸುಬುದ್ಧಿ ಪ್ರಕಾಶ' ಕನ್ನಡಿಗನ ಪ್ರಥಮ ಯತ್ನ.[3] ಸುಮಾರು ಆರು ವರ್ಷಗಳು ನಡೆಯಿತು ಎಂದರೆ ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅದು ದೀರ್ಘ ಕಾಲವೇ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಈಚೆಗೆ ಅಸಂಖ್ಯ ಕನ್ನಡ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಹೊರಟಿವೆ. ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣದವೆಲ್ಲ ಬಾಲಗ್ರಹ ಪೀಡಿಗೊಳಗಾದವುಗಳೇ. ಸುಮಾರು ೧೫೦ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ೫೦೦೦ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಹೊರಟಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಶತಮಾನ ಕಂಡವುಗಳು ಕೈಬೆರಳೆಣಿಕೆಗೆ ಸಿಗುವಂಥ ೧) ಮಠಪತ್ರಿಕೆ[4] (ಧಾರವಾಡ) (೧೮೬೫) (ಈಗ ಜೀವನ ಶಿಕ್ಷಣ), ವಿಜಾಪುರದ 'ಕರ್ನಾಟಕ ವೈಭವ'[5], ಮೈಸೂರು ಗೆಜೆಟ್ (೧೮೬೫)[6] ವಾಗ್ಭೂಷಣ (ಬೆಂಗಳೂರು) (೧೮೯೨), ಧಾರವಾಡ (೧೮೯೬) ಮಾತ್ರ.

---

* ಭಾರತಿ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆ, ಕೆಳದಿ ಅಂಚೆ, ಸಾಗರ ತಾಲ್ಲೂಕು–೫೭೭ ೪೦೧

1 ಹೊಸಗನ್ನಡ ಅರುಣೋದಯ, ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಹಾವನೂರ ಪುಟ ೪೭೮

2 ಕನ್ನಡ ಪತ್ರಿಕಾ ಬ್ರಹ್ಮ ಡಾ. ಹೆರ್ಮನ್ ಮೋಗ್ಲಿಂಗ್, ಕಸ್ತೂರಿ ೧೯೭೮ ಜುಲೈ ಮೋಹನ ಹೆಗಡೆ

3 ಹೊ. ಅರುಣೋದಯ, ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಹಾವನೂರ ಪುಟ ೪೮೮

4 ಸರಕಾರಿ ಶಿಕ್ಷಕರ ತರಬೇತಿ ಕಾಲೇಜು, ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲರ ಸುಪುರ್ದಿನಲ್ಲಿರುವ ಸಂಪುಟಗಳು.

5 ಹೊ. ಅರುಣೋದಯ : ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಹಾವನೂರು ೫೦೭

6 ಭಾರತೀಯ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮ. ನಾ. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ೨೯೧

ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಏಳು ಬೀಳಿಗೆ, ಅಲ್ಪಕಾಲೀನತೆಗೆ ಕಾರಣಗಳು ಹಲವಾರು ಆರ್ಥಿಕ, ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ವೈಯಕ್ತಿಕ ಇವುಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಿ ನಡೆಯುವುದು ಒಂದು ಸಾಹಸದ ಕಾರ್ಯವೇ ಸರಿ.

ಸತ್ವಯುತ ವಸ್ತುಮಾತ್ರ ದೀರ್ಘಕಾಲ ಬಾಳಬಲ್ಲದು. ೧೯ನೇ ಶತಮಾನ ದೇಶೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರ ಜೊತೆಗೆ ಅವರ ಮೇಲೂ ಜಬರ್ ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಇಂಗ್ಲೀಷರ ಕಾಲ. ಸಂಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲೇ ಹೆಸರಾದ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನ ಕಲೆ–ಸಾಹಿತ್ಯ, ಶಿಕ್ಷಣ–ಸಂಗೀತಗಳಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿದಿತ್ತು ಎಂಬುದು ಸರ್ವವಿದಿತ. ಇದಕ್ಕೆ ೩೦೦–೪೦೦ ವರ್ಷಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ಇತಿಹಾಸವೇ ಇವೆ. ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದ ಅಂದಿನ ರಾಜಧಾನಿ, ಇಂದಿನ "ಜಿಲ್ಲೆ ಮೈಸೂರು" ಇಂದಿಗೂ ಅದೇ ಸತ್ವವನ್ನಿರಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ ಎಂಬುದು ಹೆಮ್ಮೆಯ ವಿಷಯ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮಕ್ಕೆ ನೀರೆರೆದಿದೆ. ಪೋಷಿಸಿದೆ. ಇದರ ಮುಂಚೂಣಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಅನೇಕ ಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿ ಇತರರಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರಾದ ವಿದೇಶೀಯ ಹೆನ್ರಿಹೇಗ್, ಗಲ್‌ಫೋರ್ಡ್‌ರು, ದೇಶೀಯರಾದ ಕೆ. ಟಿ. ಶ್ರೀನಿವಾಸ ದೇಶಿಕಾಚಾರ್ಯ, ಎಂ. ಎ. ರಾಮಾನುಜಯ್ಯಂಗಾರ್, ಭಾಷ್ಯಂ ಭಾಷ್ಯಾಚಾರ್ಯರು, ತಾತಯ್ಯ ಎಂದೇ ಹೆಸರಾದ ಮೈಸೂರಿನ ಎಂ. ವೆಂಕಟಕೃಷ್ಣಯ್ಯ, ಶ್ರೀನಿವಾಸಯ್ಯಂಗಾರ್, ಎಂ. ಎಸ್. ಪುಟ್ಟಣ್ಣ, ಆಗರಂ ರಂಗಯ್ಯ, ಯಜಮಾನ್ ವೀರ ಸಂಗಪ್ಪ ಮುಂತಾದ ಪತ್ರಕರ್ತರು. ಇಂದಿಗೂ ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದ ದೀಪಸ್ತಂಭಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮದ ಪಿತಾಮಹರೆನಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೧೮೫೦–೧೯೦೦ರವರೆಗೆ ಮೈಸೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೨೦ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ. ೨೦ನೇ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆ ತಲುಪಿರುವ ನಮಗೆ ಸುತ್ತಣ ಪತ್ರಿಕಾ ಸಂಖ್ಯೆ ಗಮನಿಸಿದರೆ ಅದು ತೀರ ಕಡಿಮೆ ಎನಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಇಂದಿನ ಉದ್ಯಮಕ್ಕೆ ಅದೇ ದಾರಿದೀಪವೆನಿಸಿದ್ದಂತೂ ಖರೆ.

ಮುದ್ರಣ - ಪ್ರಕಾಶನಗಳ ಪಾತ್ರ :

ಸಾಹಿತ್ಯ ಹಾಗೂ ಜನಾಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಬಹಳ ಜನರಿಗೆ ಕಡಿಮೆ ಖರ್ಚಿನಲ್ಲಿ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ತಲುಪಿಸುವ ಸಾಧನ ಮುದ್ರಣವಾಗಿದೆ. ಈ ಮುದ್ರಣ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ಕಂಡು ಹಿಡಿದವರು ಚೀನಿಯರು ಕ್ರಿ. ಶ. ೮೬೮. ಯುರೋಪದಲ್ಲಿ ೧೪೫೬ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು.[7] ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಈ ಯಂತ್ರ ಬಂದುದು ೧೫೫೬ರ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್[8] ಇದರ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಮೊದಲಿಗೆ ತಿಳಿದುಕೊಂಡವರು ಜರ್ಮನರು. ಅವರು ತಮ್ಮ ಧರ್ಮಪ್ರಸಾರಕ್ಕಾಗಿ ಬೈಬಲ್ ಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಜನರಿಗೆ ತಲುಪಿಸಲು ಇದರ ಸಹಾಯ ಪಡೆದರು. ಕನ್ನಡ ಮುದ್ರಣ ಕಾರ್ಯ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಆರಂಭವಾಗದೇ ದೂರದ ಬಂಗಾಲದ ಶ್ರೀರಾಂಪುರ ಪ್ರೆಸ್‌ನಲ್ಲಿ ಆದುದು ತುಂಬ ಆಶ್ಚರ್ಯದ[9] ಸಂಗತಿ. ೧೮೧೭ರಲ್ಲಿಯ A Grammer of the Curnataka Language[10] ಮುದ್ರಿತವಾದ ಪ್ರಥಮ ಕನ್ನಡ ಗ್ರಂಥ. ಮಿಶನರಿ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಇದರಿಂದಾಗುವ ಸಹಾಯ ಕಂಡ ಅವರು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲು ಕಾರಣವಾಯಿತು.

೧೮೨೬ರಲ್ಲಿ ಬಳ್ಳಾರಿಯಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಣ ಕಾರ್ಯ ಪ್ರಾರಂಭವಾದರೆ, ೧೮೩೨ರಲ್ಲಿ ಲಂಡನ್ನಿನಿಂದ ಕನ್ನಡದ ಮೊಳೆ ಬಂತು. ಜಾನ್ ರೀಡ್ ಹಾಗೂ ಪೇನ್ ೧೯೪೦ರವರೆಗೆ ಪ್ರೆಸ್ ನಡೆಸಿದರು. ಇದು ಕರ್ನಾಟಕದ ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ಶಾಲೆ. ಮದ್ರಾಸಿನಲ್ಲಿ ಕಮರ್ಷಿಯಲ್ ಪ್ರೆಸ್ ಕನ್ನಡ ಮೊಳೆಗಳು ತೆಲುಗಿಗೆ ತೀರ ಸಮೀಪಸ್ಥವಾಗಿದ್ದವು. ಈ ತೆಲುಗಿನ ರೀತಿಯಿಂದ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ತಿದ್ದುಪಡಿಯಾಗಲು ವೋಲ್ಟ್ಸ ಕರೆಕ್ಟ್ (Volts Correct) ಹಾಗೂ ಬಿ. ರಂಗಯ್ಯನವರು

7 ಹಿರಾಕ ಸೂತ್ರ, ಪ್ರಥಮ ಗ್ರಂಥ ಬರೆದವರು : ವಿಲಿಯಂ ಕ್ಯಾರಿ, ಮೊಳೆ ಸೇರಿಸಿದವರು ಬಂಗಾಲದ ಮನೋಹರ.

8 ಭಾರತೀಯ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮ, ನಾಡಿಗ ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಪುಟ ೧೨

9 ಹೊಸಗನ್ನಡ ಅರುಣೋದಯ, ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಹಾವನೂರ ಪುಟ ೩೫

10 ಅದೇ ಪುಟ ೩೮

ಕಾರಣರಾದರು. ಇವರೇ ವೆಸ್ಲಿಯನ್ ಮುದ್ರಣ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಕಾರಣರಾದರು. ೧೮೪೬–೪೮ರ ಕಾಲದಲ್ಲೇ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯು ಪ್ರಥಮ ಕನ್ನಡ ಮುದ್ರಣವಾದುದೂ ಇಲ್ಲಿಯೇ. ೧೮೫೦–೭೦ರ ವರೆಗಿನ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ವೇಸ್ಲಿಯನ್ ಮಿಶನ್ ಪ್ರೆಸ್ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲೇ ಹೆಸರಾಯಿತು. ೧೮೭೩ರಲ್ಲಿ ಬೇರೆಯವರ ಕೈ ಸೇರಿತು. ೧೯೦೦ರ ಸುಮಾರಿಗೆ ಹೆನ್ರಿ ಹೇಗ್ ವೇಸ್ಲಿಯನ್ ಪ್ರೆಸ್‌ನ್ನು ಕೈತೆಗೆದುಕೊಂಡನು.

೧೮೫೦–೯೦ ಸುಮಾರಿಗೆ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಕೆಥೋಲಿಕ್ ಪ್ರೆಸ್ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು.[11] ಇದನ್ನು ಸಿ. ಚಾರ್ಬೋನಾ ಹಾಗೂ ಎ. ಚೌತಿಲೊ ನಡೆಸಿದರು. ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ೧೮೪೧ ರಲ್ಲಿ ಬಾಸೆಲ್ ಮಿಶನ್‌ರವರು, ೧೮೮೩ರಲ್ಲಿ ಕೊಡಿಯಾಲ ಬೈಲ್ ಪ್ರೆಸನ್ನು ದೊಸೆದಾ ಸೋರ್ಸ್‌ರು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಬೆಂಗಳೂರಿನಿಂದ ಇದಕ್ಕಾಗಿ ರೋಮನ್ ಲಿಪಿಯ ಮೊಳೆಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಕನ್ನಡದ ಮೊಳೆ ತರಿಸಿದರು. ಇದರಲ್ಲಿಯೇ ದೊಸೆದಾ ಹಾಗೂ ಸೋಲ್ಜರು ಕೊಂಕಣಿ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿಸಿದರು.

ಸರಕಾರೀ ಮುದ್ರಣಾಲಯ ಸ್ಥಾಪನೆಯಲ್ಲಿ ಮದ್ರಾಸಿಗೆ ಪ್ರಥಮ ಸ್ಥಾನ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಅದೇ ಗವರ್ನ್‌ಮೆಂಟ್ ಗೆಜೆಟ್ ಪ್ರೆಸ್, ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿ ೧೮೩೪ ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಕಲ್ಲಚ್ಚಿನ ಪ್ರೆಸ್ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಮುಂಬಾಯಿ, ಮದ್ರಾಸ್ ವಿ. ವಿ. ಗಳು ತಮ್ಮ ಪ್ರಶ್ನೆ ಕಾಗದ ಪತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ೧೮೫೭ ರಲ್ಲಿ ಶುರು ಮಾಡಿದರು. ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ೧೮೪೩–೪೫ರಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲಚ್ಚಿನ ಪ್ರೆಸ್ ಕಾರ್ಯಾರಂಭಿಸಿತು. ಪ್ರಥಮ ಕನ್ನಡ ಪತ್ರಿಕೆ ಅಚ್ಚಾದುದೂ ಇಲ್ಲಿಯೇ ೧೮೫೦ ರಲ್ಲಿ ಜಾನ್‌ಗ್ಯಾರೆಟ್ (John Garrett) ಸರಕಾರಿ ಪ್ರೆಸ್ ಆರಂಭಿಸಿದ. ಮೈಸೂರಿನ ಹಿತಬೋಧಿನೀ (೧೮೮೩) ಇಲ್ಲಿಂದಲೇ ಪ್ರಕಾಶನಗೊಂಡದ್ದು[13] ೧೯೦೦ರ ಸುಮಾರಿಗೆ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಇದರ ಶಾಖೆಯಾರಂಭವಾಯಿತು. ಇದರ ನಂತರ ಅಂಬಾವಿಲಾಸ ಮುದ್ರಾಕ್ಷರ ಶಾಲೆ (ಕಲ್ಲಚ್ಚಿನದು), ಸದ್ವಿದ್ಯಾಮಂದಿರ, ಸ್ಟಾರ್ ಪ್ರೆಸ್, ಜಿ. ಟಿ. ಎ. ಪ್ರೆಸ್, ಜನನ್ಮೋಹಿನೀ ಪ್ರೆಸ್, ವೀರಶೈವ ಗ್ರಂಥ ಮುದ್ರಣಗಳೆಲ್ಲ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡವು, ಅನೇಕ ಧಾರ್ಮಿಕ ಪತ್ರಿಕೆಗಳೂ ಇಲ್ಲಿಂದ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡವು.

ಅಂತೂ ೧೯ನೇ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಯ ವೇಳೆಗೆ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ವೆಸ್ಲಿಯನ್ ಪ್ರೆಸ್, ಜಿ.ಟಿ.ಎ. ಪ್ರೆಸ್ ಪಂಚಾಚಾರ್ಯ ಎಲೆಕ್ಟ್ರಿಕ್ ಪ್ರೆಸ್, ಬಿಳಿಗಿರಿ ಪ್ರಿಂಟರ್ಸ್, ಮೈಸೂರು ಸರಕಾರದ ಬ್ರಾಂಡ್ ಮುದ್ರಣಾಲಯ ಎಚ್. ಸ್ಪೆನ್ಸರ್ (H. Spener) ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು ಪ್ರಿಟಿಂಗ್ ಎಂಡ್ ಪಬ್ಲಿಷಿಂಗ್ ಹೌಸ್, ಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿ ವಿಲಾಸ ಮುದ್ರಾಕ್ಷರ ಶಾಲೆ, ವರ್ಧಮಾನ ಪವರ್ ಪ್ರೆಸ್, ಕ್ರೌನ್ ಎಲೆಕ್ಟ್ರಿಕ್ ಪ್ರೆಸ್, ಕ್ಷೀರಸಾಗರ ಪ್ರೆಸ್, ಸಾಧ್ವೀಪ್ರೆಸ್, ನಂಜನಗೂಡು ಕೃಷ್ಣ ಪ್ರೆಸ್, ಕನ್ಯಕಾಪರಮೇಶ್ವರಿ ಪ್ರೆಸ್, ಮಧ್ವಸಿದ್ಧಾಂತ ಪ್ರಕಾಶಿನಿ ಸಭಾ, ಜನನ್ಮೋಹನ ಮುದ್ರಣ, ಕೆ. ನರಸಿಂಹಯ್ಯ ಕಂಪನಿ ಎಂಡ್ ಪ್ರಿಂಟರ್ಸ್, ಭಾರತಿ ಭವನ ಪ್ರೆಸ್ ಚಾಮರಾಜನಗರ, ಸ್ಟಾರ್ ಪ್ರೆಸ್, ಶಂಕರವಿಲಾಸ ಪ್ರೆಸ್, ದಿ ಜನರಲ್ ಪ್ರೆಸ್ ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ಮುದ್ರಣಾಲಯಗಳು ಪ್ರಕಾಶನ ಗಳೂ ಇದ್ದವು. ಕೆಲ ಪ್ರೆಸ್‌ಗಳು ಪ್ರಕಾಶನ ಕಾರ್ಯವನ್ನೂ ಕೈಗೊಂಡಿದ್ದವು.

ಮುದ್ರಣ ಹಾಗೂ ಪುಸ್ತಕ ಕಾಯಿದೆ

ಮುದ್ರಣ ಹಾಗೂ ಪುಸ್ತಕ ಕಾಯಿದೆಯನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷರು ೧೮೬೭ ರಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೆ ತಂದರು. ಇದರನು ಸಾರವಾಗಿ ಪುಸ್ತಕ ಯಾ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿದವರು ೩ ಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಬೇಕಿತ್ತು. ಅವುಗಳು ಪರಿಶೀಲನೆಗೊಳಪಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಇದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಭಾರತದಲ್ಲೇ ನಮಗೆ ಅಲಭ್ಯವಾದ ಹಲವಾರುಮಹತ್ವದ, ಕಳೆದ ಹಾಗೂ ಈ ಶತಮಾನದ

11 ಹೊಸಗನ್ನಡ ಅರುಣೋದಯ: ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಹಾವನೂರ: ಅನುಬಂಧ.

12 ಅದೇ.

13 ಅದೇ ೪೯೮.

ಗ್ರಂಥ ಹಾಗೂ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಲಂಡನ್ ಬಿ. ಎಲ್. ಹಾಗೂ ಐ. ಓ. ಎಲ್. ಗಳಲ್ಲಿ ಸುಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಸಂಶೋಧಕರ ವಿನಂತಿಯ ಮೇರೆಗೆ ಲಭ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಗ್ರಂಥಾಲಯ ಸಂಶೋಧಕರಿಗೆ ಅನುಪಮ್ಯ ಭಂಡಾರ ಎನಿಸಿವೆ. ಇಂಥ ಅವಕಾಶ ಸ್ಥಳಗಳು ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲೇ ಅಪರೂಪ ಎಂಬುದು ವಿಷಾದನೀಯವಾದರೂ ಸತ್ಯಸಂಗತಿ.

೧-೧-೧೮೫೯-೬೪ ರ ವರೆಗೆ ನಡೆದ "ಮೈಸೂರ ವೃತ್ತಾಂತ ಬೋಧಿನೀ" ಮೈಸೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪ್ರಥಮ ಪತ್ರಿಕೆಯೆಂಬ ಹೆಗ್ಗಳಿಕೆಯದು, ತಂದೆ-ಮಕ್ಕಳಾದ ಭಾಷ್ಯಂ ತಿರುಮಲಾಚಾರ್ಯ ಹಾಗೂ ಭಾಷ್ಯಾಚಾರ್ಯರು ಇದರ ನಿರ್ವಾಹಕರು. ಸಂಪಾದಕರು, ತೆಲುಗು ಲಿಪಿಯಲ್ಲಿ ವೆಸ್ಲಿಯನ್ ಮಿಶನ್ ಮುದ್ರಾಕ್ಷರ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ದ್ವೈಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆಗಿನ ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜರ ಪೋಷಣೆಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿತು. ಮುಖಪುಟದಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯೆ ಕಿರೀಟ ಎರಡೂ ಕಡೆ ಸಿಂಹ ಹಾಗೂ ಏಕ ಶೃಂಗಿ (Unicorn) ಚಿತ್ರ. ಕೆಳಗಡೆ The Mysore Vrittant Bodhini or News Recorder ಎಂದಿತ್ತು. ಕೆಳಗೆ ಮೈಸೂರ ವೃತ್ತಾಂತ ಬೋಧಿನೀ Published every Saturday under the patronage of His Highness Maharaja of Mysore ಎಂದಿತ್ತು. ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರದ ಸುದ್ದಿಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು. ಜಾಹೀರಾತುಗಳು ಅಂದೂ ಇದ್ದವು ಎಂದು ತೋರಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅಲ್ಲದೇ ಸಂಪಾದಕೀಯ ಇಂಗ್ಲೀಷಿನಲ್ಲಿತ್ತು. ೧೮೫೯-೭೫ರ ವರೆಗೆ ಮೈಸೂರು, ಬೆಂಗಳೂರುಗಳಿಂದ ಹೊರಡುತ್ತಿತ್ತು. ಇಂದಿನಂತೆ ರೋಟರಿ ಹಾಗೂ ಟೆಲಿಪ್ರಿಂಟರಿಗಳಿಲ್ಲದೆ ಆರು ವರ್ಷಗಳ ದೀರ್ಘಕಾಲ ಸತತ ನಡೆದುದು ಸಂಪಾದಕರ ಸಾಹಸ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ.

ಅಲ್ಲಿಂದ ಶತಮಾನಾಂತ್ಯದ ವರೆಗೆ ಎಂಟು ಸಾಹಿತ್ಯಕ, ಏಳು ಸುದ್ದಿಯ, ನಾಲ್ಕು ಧಾರ್ಮಿಕ ಹಾಗೂ ಒಂದು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಹೀಗೆ ಸುಮಾರು ೧೫-೩೦ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಕಂಡು ಬಂದಿವೆ. ಅವುಗಳ ಆದರ್ಶ ಧ್ಯೇಯ-ಧೋರಣೆಗಳೇ ಇಂದಿನವರೆಗೂ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕ ಎಂದರೆ ತಪ್ಪಿಲ್ಲ. ಇವು ಕನ್ನಡಿಗರ ವಿಚಾರ ಜಾಗೃತಿ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಮನೋಭಾವನೆಗಳನ್ನು, ಸಾಹಿತ್ಯಕ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಆಸಕ್ತಿ ಹುಟ್ಟಿಸಿ, ಬೆಳೆಸಲು ಕಾರಣವಾದವು. ಸುದ್ದಿ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಜನರು ಕೂಪ ಮಂಡೂಕ ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಹೊರ ಪ್ರಪಂಚದತ್ತ ನೋಡಲು ಕಾರಣೀಭೂತವಾಯಿತು.

ಈ ಮೇಲಿನ ಪತ್ರಿಕೆ ನಿಂತ ನಂತರ ಆದೇ ಸಂಪಾದಕರ ಜೋಡಿ ೧೮೬೫-೬೮ ರವರೆಗೆ ಕನ್ನಡ ಇಂಗ್ಲೀಷ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಗೆಜೆಟ್ಟಿನ ಸಾರಾಂಶ, ಒಳದೇಶ, ತಾಲೂಕಿನ ಸುದ್ದಿ ಸಹಿತ ಪ್ರೌಢ ಲೇಖನಗಳ 'ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಕಾಶಿಕಾ' ಎಂಬ ಸುದ್ದಿ ಸಾಪ್ತಾಹಿಕವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಕೆಲಕಾಲ ನಿಂತರೂ ೧೮೭೩-೯೬ರ ವರೆಗೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲೆ ನಡೆಯಿತು. ಲೋಪ ದೋಷಗಳ ರಾಜ್ಯಾಡಳಿತೆಯನ್ನು ಟೀಕಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಇದು ವಿಚಾರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನೀಡಿದ ಪ್ರಥಮ ಪತ್ರಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ಸ್ವಂತ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ಸಂ|| ರು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಟಿ. ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಆಚಾರ್ಯರು, ವೆಂಕಟಾಚಾರ್ಯರು, ಇದರ ಆಧಾರ ಸ್ಥಂಭರು. ಮುಂದೆ ಮಂಡಿಪೇಟೆ ಯಜಮಾನ ವಿರೂಪಾಕ್ಷಯ್ಯನವರು ಕನ್ನಡ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಭಾಷೆಗಳ ಪಾಕ್ಷಿಕ "ಮೈಸೂರ್ ಸ್ಟಾರ್"ನ್ನು ಆದೇ ಹೆಸರಿನ ಪ್ರೆಸ್ ಕ್ರೌನ್ ಎಲೆಕ್ಟ್ರಿಕ್ ಪ್ರೆಸ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ೧೮೮೦-೮೩ ರವರೆಗೆ ಸುದ್ದಿಪತ್ರಿಕೆಯಾಗಿ ನಡೆಸಿದರು. ೧೯೩೮ ರಿಂದ ದೈನಿಕವಾಗಿ ೧೯೪೦ರ ತನಕ ಪತ್ರಿಕೆಯಾಗಿ ಮೆರೆಯಿತು.

ಮೈಸೂರಿನ ತಾತಯ್ಯ, ದಿ|| ವೆಂಕಟರಾಮಯ್ಯ, ಎಸ್.ರಾಮನಾಥಯ್ಯನವರ, 'ವೃತ್ತಾಂತ ಚಿಂತಾಮಣಿ' ವಾರ, ದ್ವೈವಾರ ಪತ್ರಿಕೆಯು ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ಜಾಗೃತಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿತು. ಇದು ತಾತಯ್ಯನವರ ಪ್ರಥಮ ಯತ್ನ, ಕ್ರೈಸ್ತ ಮತ ವಾರ್ತೆ, ಮಠ, ರಾಜಧಾನಿ ಇವರ ಟೀಕೆ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳಿದ್ದವು. ದೃಷ್ಟಿ, ಮಾತ್ರ ಜನಸಾಮಾನ್ಯನ ಹಿತವಾಗಿತ್ತು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಆಸ್ಥೆ ಹುಟ್ಟಿಸಿತು. ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಲೋಪದೋಷ ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯಿತು. ೧೮೮೭-೧೯೧೩ ರ ವರೆಗೆ ನಡೆಯಿತು.

೧೯೦೮ ರಲ್ಲಿ ಈ ಮಧ್ಯೆ ಪತ್ರಿಕಾ ಶಾಸನಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕು ನಿಂತಿತ್ತು.

ವಿದೇಶಿಯ ಫಾದರ್ ಹೆನ್ರಿಹೇಗ್, ಗಲ್‌ಫರ್ಡರು ೧೮೮೬–೧೯೪೦ ರವರೆಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಡೆಸಿದ 'ವೃತ್ತಾಂತ ಪತ್ರಿಕೆ' ಈ ವಿಷಯದ ದೀರ್ಘಕಾಲೀನ ವಾರಪತ್ರಿಕೆ. ಆಗಲೇ ೩೦೦೦ ಪ್ರಸಾರವಲ್ಲಿತ್ತು. ದೇಶ ವಿದೇಶ ಸುದ್ದಿ, ಚೀನದ ರಾಜ್ಯಕ್ರಾಂತಿ, ಕ್ರೈಸ್ತ ಮಿಶನರಿ ವಾರ್ತೆ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಇದು ವೆಸ್ಲಿಯನ್ ಪ್ರೆಸ್‌ನಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮುದ್ದಾದ, ದೋಷರಹಿತ, ಸುಂದರಮುದ್ರಣದಿಂದಾಗಿ (ಇದು ಪ್ರಕಾಶನ ಸಂಸ್ಥೆಯೂ ಹೌದು) ಜನಾದರ ಗಳಿಸಿತ್ತು.

೧೮೮೦ ರಲ್ಲಿಯ 'ಮೈಸೂರು ಸ್ಟಾರ್' ೧೮೯೯ ರಲ್ಲಿಯ ಆಗರಂ ರಂಗಯ್ಯ ನರಸಿಂಹಯ್ಯನವರ ಶ್ರೀರಾಮ ಪ್ರೆಸ್‌ನಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚಾಗುತ್ತಿದ್ದ 'ಸಾಧ್ವೀ' (ಇಂಗ್ಲೀಷಿನ ಸಂಪಾದಕೀಯವಿತ್ತು) ಇಂದಿಗೂ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿವೆ ಎಂಬುದು ವಿಶೇಷ ಸಂಗತಿ.

ಚಿ. ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಅಯ್ಯಂಗಾರರ 'ದೇಶಾಭಿಮಾನಿ ದೈನಿಕ' ೧೮೯೮ ರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ದಿವಾನ್ ಶೇಷಾದ್ರಿಯವರ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ–ಕಟು ವಿಮರ್ಶೆ ಸರಕಾರದ ಟೀಕೆಗಾಗಿ ಪತ್ರಿಕಾ ಶಾಸನಕ್ಕೊಳಗಾಗಿ ೧೯೦೮ ರಲ್ಲಿ ನಿಂತಿತು.

ತಮ್ಮ ನಿರ್ಭೀತ, ಉದಾತ್ತ ಧ್ಯೇಯೋದ್ದೇಶಗಳಿಂದ ಕನ್ನಡಿಗರಲ್ಲಿ ಈ ವೃತ್ತಪತ್ರಿಕೆಗಳು, ಸುತ್ತಣ ಪ್ರಪಂಚದ ಆಗುಹೋಗುಗಳನ್ನು ಅರಿಯುವ, ಆಸಕ್ತಿ ಕೆರಳಿಸಿ ಅರಳಿಸಿದ್ದಂತೂ ನಿಃಸ್ಸಂಶಯ. ಈ ಪ್ರಚೋದನೆಯೇ ೧೯೦೧ ರಿಂದ ಈವರೆಗೆ ವಿವಿಧ ಭಾಷೆಗಳ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಸಂಖ್ಯವಾಗಿ ಹರಡಲು ಕಾರಣವಾಗಿವೆ.

ಸಾಹಿತ್ಯಕ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು

೧೯ನೇ ಶತಮಾನದ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ತಮ್ಮ ಬಲವನ್ನು ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಯತ್ತ ಉಳಿದೆಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ತೋರಿಸಿದದು ಬಹುಶಃ ಇಲ್ಲಿಯ ಆಳರಸರ ಒಲವಿನ ಪರಿಣಾಮವಿರಬೇಕು. ಲಕ್ಕೂರ ಸುಬ್ಬರಾಯರು ೧೮೮೮ ರಲ್ಲಿಯ ದ್ವೈಮಾಸ ಪತ್ರಿಕೆ 'ಕರ್ನಾಟಕ ವಾಣೀವಿಲಾಸ' ಈ ದಿಶೆಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿಗರೆನ್ನಬಹುದು. ಕಲೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ನಾಟಕ, ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗಾಗಿ ಕಸೂತಿ, ಹೊಲಿಗೆ, ವಿಷಯ ಕೂಡ ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣರಾಜೇಂದ್ರ ಪ್ರೆಸ್‌ನಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಣ, ತಾತಯ್ಯ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ 'ಹಿತಬೋಧಿನಿ' ಮಾಸಿಕ ೧೮೮೩–೧೯೨೯ರ ವರೆಗೆ ನಡೆದಉತ್ತಮ ಸಾಹಿತ್ಯಕ ಪತ್ರಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ಎಂ. ಎಸ್. ಪುಟ್ಟಣ್ಣ, ಎಸ್. ಜಿ. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯ, ಆರ್. ರಾಮನಾಥಯ್ಯ, ಹೆಚ್. ಜಿ. ಶ್ರೀನಿವಾಸಯ್ಯ ಮುಂತಾದವರ ಯತ್ನದ ಫಲ. ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ವಾಣೀ ವಿಲಾಸ ಪ್ರೆಸ್, ಜಗನ್ಮೋಹನ ಮುದ್ರಣ, ಹಾಗೂ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಜಾನ್ ಗೆರೆಟರ ಸರಕಾರಿ ಮುದ್ರಣಾಲಯದಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚಿನ ಕಾರ್ಯ. ನೈತಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ಲೇಖನಗಳು ಇದರ ಜೀವಾಳವಾಗಿತ್ತು- ಕನ್ನಡ,ತೆಲುಗು, ಇಂಗ್ಲೀಷ್, ಒಳಗೊಂಡ ಪತ್ರಿಕೆ.

'ಆರ್ಯವಿದ್ಯಾ ಸಂಜೀವಿನೀ' ಮೇಲುಕೋಟೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಾಲೇಜು ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲ ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಶೆಲ್ವಪಿಳ್ಳೈ ಅಯ್ಯಂಗಾರರು,, ಪಾಂಡಿತ್ಯ ವರ್ಧಿನೀ ಸಭಾ, ಸದಾನಂದ ವರ್ಧಿನೀ ಸಭಾ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ನಡೆಸದರು. ಜೆ. ಟಿ. ಎ. ರವರ... 'ಕರ್ನಾಟಕ ಗ್ರಂಥಮಾಲಾ' ಮಾಸಿಕವು ಸಂಸ್ಕೃತ, ಬಂಗಾಳಿ ಕಾದಂಬರಿ ಅನುವಾದಗಳನ್ನು ೧೮೯೩ ರಿಂದ ಕೆಲಕಾಲ ನೀಡಿತು. ಕನ್ನಡ ಪಂಚತಂತ್ರ ಮುಂತಾದವು ಇದರ ಆಕರ್ಷಣೆಯಾಗಿದ್ದು ಮುಂದೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಸ್ವತಂತ್ರ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನಾಗಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿತು. ಬಾಪೂ ಸುಬ್ಬರಾವ್, ಬಿ. ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ, ಎಂ. ರಾಮರಾಯರು ೨೪ ಪುಟಗಳ ಈ ಪತ್ರಿಕೆ ನಡೆಸಿದವರು. ಬಿ. ಪದ್ಮರಾಜ ಪಂಡಿತ, ಎನ್. ಕರಿಬಸವಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಎನ್. ರುದ್ರಪ್ಪನವರು, ಶಂಕರವಿಲಾಸ ಪ್ರೆಸ್‌ನಿಂದ ಹೊರಡಿಸುತ್ತಿದ್ದ 'ಕಾವ್ಯಾಂಬುಧಿ' ಮಾಸಿಕವು, ಒಂದೇ ವರ್ಷ (೧೮೯೪–೯೫) ನಡೆಯಿತು. ಕೆ. ಟಿ. ಶ್ರೀನಿವಾಸ ದೇಶಿಕಾಚಾರ್ಲು ಅವರ ೧೬ ಪುಟಗಳ 'ವಿವೇಕ ದೀಪಿಕಾ' ಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿ ವಿಲಾಸದಿಂದ ಅಚ್ಚಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಎಂ. ಎಲ್. ಶ್ರೀ ಕಂಠೇಶಗೌಡ, ಬಸವಪ್ಪ ಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಕರಿಬಸವಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳ 'ಸುರಭಿ' (೧೮೯೬) ಯು ಲಲಿತ, ಜಾನಪದ ಕತೆಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡು ಜಿ. ಟಿ. ಎ. ಯಿಂದ

ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ರಾ. ಸೂ. ವೆಂಕಟಕೃಷ್ಣಯ್ಯನವರ 'ವಿವೇಕಾನಂದ' (೧೮೯೮) ಧಾರ್ಮಿಕ ಸನಾತನ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯ ಮುಂತಾದ ಲೇಖನಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡು ಜಯಲಕ್ಷ್ಮೀವಾಸ ಮುದ್ರಾಕ್ಷರ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಎಂ. ಶ್ರೀನಿವಾಸಯ್ಯಂಗಾರರ 'ನಡೆಗನ್ನಡಿ' ೧೯೦೮ ರವರೆಗೆ ನಡೆಯಿತು.

ಧಾರ್ಮಿಕ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು

ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಯ ದಶಕ ವಿವಿಧ ಧರ್ಮತತ್ವ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಕೆಲವೇ ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆ. ಎಸ್. ಆರ್. ಕರಿಬಸವಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಪಿ. ವಿ. ರುದ್ರಪ್ಪನವರ 'ವೀರಶೈವ ಮತ ಪ್ರಕಾಶಿಕೆ' ಈ ದಿಶೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ. ೧೮೯೧–೪ ರವರೆಗೆ ನಡೆದ ಈ ಕನ್ನಡ–ಸಂಸ್ಕೃತ ದ್ವಿಭಾಷಾ ಪತ್ರಿಕೆ–ಚಾಮರಾಜ ನಗರದ ಭಾರತೀಭವನ ಪ್ರೆಸ್‌ನಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿತವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಸಟೀಕಾ ಬಸವೇಶ ವಿಜಯ ಧಾರವಾಹಿಯಾಗಿ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ರಾಮಣ್ಣ ವಾಗ್ಮಿ ಅವರು 'ಜಿನಮತಾದರ್ಶ' (೧೮೯೮–೧೯೦೭) ದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಗ್ರಂಥ, ಸಂಖ್ಯಾಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಹರಡಿದರು. ಕನ್ನಡ–ಸಂಸ್ಕೃತ ದ್ವೈಭಾಷೆಯ 'ವೇದಾಂತವಾದಾವಲೀ' (ಸಾಪ್ತಾಹಿಕ) ೧೮೯೮–೧೯೩೦ರವರೆಗೆ ನಡೆಯಿತು. ವಿಶ್ವ ವಿದ್ಯಾಲಯದ ಪದವೀಧರರೇ ಹೆಚ್ಚು ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದು ಶ್ರೀ ವೈಷ್ಣವಧರ್ಮೋದ್ದೇಶಿತವಾಗಿತ್ತು. ಹಿಂದೆ ಕೆಲಸುದ್ದಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪತ್ರಿಕೆಗಳೂ ಕ್ರೈಸ್ತಧರ್ಮತತ್ವಗಳ ಲೇಖನ ಹೊಂದಿದ್ದನ್ನು ನೋಡಿದ್ದೇವೆ.

ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು

ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಪಠ್ಯಕ್ರಮ, ಪರೀಕ್ಷಾ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ, ಅಭ್ಯಾಸಕ್ರಮ ಕುರಿತು ನೂತನ ವಿದ್ಯಸಮಿತಿಯ 'ವಿದ್ಯಾದಾಯಿನಿ' ಮಾಸಿಕದ ಕಾರ್ಯ ಗಮನಾರ್ಹ ಎಂ. ಶಾಮರಾವ್, ಜೆ. ಹನುಮಂತರಾವ್, ಬಾಪೂ ಸುಬ್ಬರಾವ್ ಮುಂತಾದ ಶಿಕ್ಷಣ ತಜ್ಞರು ನಡೆಸಿದ ಇದು ಪಂಚಾಚಾರ್ಯ ಎಲೆಕ್ಟ್ರಿಕ್ ಪ್ರೆಸ್‌ನಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚಾಗಿ ಜಿ.ಟಿ.ಎ. ದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶನಗೊಳ್ಳುತ್ತ ೧೮೯೩–೧೯೫೩ರವರೆಗೂ ನಡೆದ ಉತ್ತಮ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಪತ್ರಿಕೆ.

ಇವುಗಳ ಹೊರತಾಗಿ ಕಲೆ, ವಿಜ್ಞಾನ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಆರೋಗ್ಯ, ಔದ್ಯಮಿಕ, ವೈದಕೀಯ, ಸರಕಾರಿ ನಿರೂಪ, ಕೃಷಿ 'ಕುರಿತಾದ ಯಾವ ಪತ್ರಿಕೆಗಳೂ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿಲ್ಲ.' ಜನರಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರೀ ಮನೋಭಾವನೆಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಪತ್ರಿಕೆಯಿಂದ ಹಣ ಮಾಡುವ ಗುರಿಯಿರಲಿಲ್ಲ. ರಾಜಕೀಯದ ಕೈವಾಡವಿರದಿರುವುದು ಉದಾತ್ತತೆ, ಧರ್ಮಶ್ರದ್ಧೆ, ಪವಿತ್ರತೆಗಳೇ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮದ ಅಡಿಗಲ್ಲಾಗಿದ್ದುದು ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಿರಬಹುದು.

ಎಂತಲೇ ಮೈಸೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವೇ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ನಡೆದರೂ ಅಲ್ಪ ಆಯುಷಿಗಳಾದರೂ ಮಟ್ಟವನ್ನು ಉನ್ನತವಾಗಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಾಳಿದವು. ಚ್ಯುತಿ ಬಂದಾಗ ಕಾರ್ಯನಿಲ್ಲಿಸಿದವೇ ಹೊರತು ತತ್ವಚ್ಯುತಿಯಾಗಿ ಬಾಳಲಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಕನ್ನಡ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮಕ್ಕೇ ಒಂದು ಹೆಮ್ಮೆಯ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ.